Seper Kajetán tüskéi

Rendelés a vendéglőben ✦ A százéves Kispest

Még nagyközség volt Kispest, amikor a századfordulón *Seper Kajetán* szerkesztő úr a megszállottak állhatatosságával döfködte kis tüskéit a rohamosan fejlődő előváros vezetőibe. Sajtóperek garmadáját indították ellene, kitiltották a községből, mire ő a Határcsárdánál ütötte fel a tanyáját, és onnan küldte elégedetlen írásait a magisztrátus bosszantására.

Az ő lapjából és a többiekből, nyomtatott és irattári forrásokból, visszaemlékezésekből és mai statisztikákból alkotta meg a lelkes szerzői gárda a XIX. kerület monográfiáját, nemcsak hitelesen, hanem színesen is. A hét szerző — *Simonyi Géza, Szép Károly, Király Attila, Mészáros Erzsébet, Tari István, Virágh Ferencné, Krajczár Imre* — tanulmányait *Molnár Géza* szerkesztő ötvözte egységes egésszé a szerkesztő bizottság közreműködésével.

Budapest centenáriumán belül Kispest külön is ünnepel, most múlt száz éve, hogy elszakadtak Vecsétől és önálló közigazgatássá szerveződtek.

A munkások városa

A szép kötet belső címoldalán üzemi részletet látunk színes felvételen, mintegy jelezve, hogy Kispest ipari városnegyed. A századfordulón egymás után létesülnek Kispest nagy gyárai, a Vörös Csillag Traktorgyár elődeként a Hoffer, a Lipták Géppgyár meg a többiek, bennük szerveződik a proletariátus öntudatos sereggé. Amikor 1918. november 24-én megtartották a KMP alakuló ülését, nem kevesebb mint kilenc kispestit köszönthettek az alapítók között. Ott volt *dr. Rákos Ferenc*, akinek utcája és emléktáblája van a kerületben, aki a Tanácsköztársaság idején a budapesti forradalmi törvényszék elnöke volt. Az első KB-ba beválasztották *Fiedled Rezső, Chlepkó Ede, Jancsik Ferenc* kispesti főbizalmiakat, részt vett az alapításban *Hikádé Antal, Jakab Rudolf, Kajári István, Molnár István*, és talán *Szaton Rezső* is. Megtudjuk, hogy Kispestről indult *Kilián György* útja, az Ady Endre utcában élt és alkotott *Nagy Balogh János*, a proletariátus festője, a helyi munkásotthonban *József Attila* vezetett szemináriumot.

Az alapítás romantikája

Kispest azon a homokbuckás, vizenyős tájon keletkezett, amelyet a *Sina* báróktól a Belga Bank vett meg 1864-ben, majd eladta földjeit *Herrich Károly* mérnöknek, *Cséry Lajos* és *Rózsa Lajos* ügyvédeknek, *Lónyay Menyhértnek* és *Eggert Józsefnek*. Ők parcellázták a város telkeit, viszonylag olcsón, ami hozzájárult a gyors ütemű fejlődéshez. Az első időben sok telket adtak el négyszögölenként 80 krajcárért, amit a szegényebbek is megfizethettek. Az építkezés is elkezdődött, 100 évvel ezelőtt. 1872-ben a képviselőtestület már egy sor utcát nevezhetett el *Árpádról* és *Rákóczi*ról, *Zrínyi*ről és *Petőfi*ről. A parcellázók ingyen engedtek át közterület céljára — utcák, terek építésére — földjeikből, nem voltak zsugoriak, de rá se fizettek az üzletre. A települést a szükségszerűség hívta életre, de a kezdetnek megvolt a maga romantikája is.

Eleinte például nem volt orvosuk, az egészségügyi ellátást 1871-től *Biczó Benjámin* sebész-ápoló látta el, aki szoba-konyhás lakást és 120 Ft fizetést kapott érte a várostól, amihez 40 krajcárt kért a betegeitől. Nagy összeg volt ez, hiszen a hat közrendőr fizetése egyenként csak 27 Ft volt. *Biczó* sajátságos egyéniségnek számított már külső megjelenésével is, még inkább azzal, hogy ártatlan teákat rendelt a pácienseinek, bölcs intelmek kíséretében: „No, csak vögye be, barátom, ettől vagy möggyógyul vagy möghal, de beteg nem marad, az biztos." Fölöttébb kedvelte a boritalt, betegei is a vendéglőben keresték fel. Ezért énekelték aztán róla: *„Azért halt meg Biczó Béni — Vizet adtak inni néki."*

A kultúra őrszemei

A 100 éves Kispest kulturális hagyományai feltűnően gazdagok. 1894-től saját színházuk volt, méghozzá irodalomtörténeti jelentőségű. Itt mutatták be először *Móricz Zsigmond* egyik ifjúkori darabját. Az író 1901-től a kispesti postamesternél lakott; ekkor ismerte meg első feleségét, a helyi polgári iskolában tanító *Holits Jankát*. A színházban később fellépett *Csathó Kálmán* és *Salamon Béla* társulata, láthatta a közönség *Mészáros Ágit* és *Kőmíves Sándort, Dayka Margitot* és *Szabó Ernőt*.

Nagyon korán, már 1910-ben mozijuk is volt, igaz, hogy a képviselőtestület közbiztonsági, egészségügyi és szépészeti okokból megszüntetésre ítélte, kifogásolván a „géppel való sípolást" is.

A városi könyvtárat 1927-ben nyitották 4000 kötettel, az állomány 1942-ig csak 6300 könyvre szaporodott, ma ötvenezerrel rendelkeznek. A kispesti könyvtárban az 1930-as években *Tersánszky Józsi Jenő* kölcsönözte az irodalmat.

Puruczki Béla